

ОСВІТА УПРОДОВЖ ВІЙСЬКОВОЇ КАР'ЄРИ ЯК ПРИНЦИП ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

EDUCATION DURING A MILITARY CAREER AS A PRINCIPLE OF TRAINING FOR THE ARMED FORCES OF UKRAINE: LEGAL ASPECTS

Зіборсва О.Б., аспірант кафедри адміністративного,
фінансового і банківського права

Міжрегіональна академія управління персоналом

Метою написання статті є визначення особливостей правового забезпечення освіти упродовж військової кар'єри як принципу підготовки кадрів для Збройних Сил України. Обґрунтовано, що удосконалення системи військової освіти зумовлене нині потребою зміцнення обороноздатності нашої держави, у т. ч. за рахунок використання новітніх методів і технологій кадрового забезпечення Збройних Сил України з урахуванням досвіду держав-членів НАТО. На порядку денному стоїть питання щодо позбавлення рудиментів радянської системи військового управління, які ще мають місце у функціонуванні військових формувань. Доведено необхідність формування особистості військовослужбовця нового типу, котрий би поєднував високий професіоналізм, відповідальність за доручену справу, розумну ініціативність і можливість креативно ставитися до виконуваних службово-бойових завдань.

Акцентовано увагу на тому, що реалізація у національній системі військової освіти принципу «освіта протягом військової кар'єри» дозволяє нівелювати розрив між умовами та потребами військової служби та змістом освіти кадрів в інтересах Збройних Сил України. Такий розрив має місце навіть за повного забезпечення якості освіти внаслідок швидкого розвитку технологій і соціальних умов виконання бойових завдань.

Виокремлено й охарактеризовано основні функції безперервного навчання у системі військової освіти. По-перше, це адаптаційна функція, яка дозволяє постійно удосконалювати навички поведінки за умов навчання та несення служби з метою забезпечення найбільшої адекватності змісту поставлених службово-бойових завдань. По-друге, це функція рефлексії, що виявляється у розумінні військовослужбовцем перспектив свого розвитку і проблем, які заважають ці перспективи реалізувати. По-третє, це аксіологічна функція, котра дозволяє використовувати систему навчання протягом життя як засіб засвоєння цінностей, притаманних українському суспільству і військовій службі. По-четверте, це когнітивна функція, у межах якої відбувається постійне засвоєння нових процесів і технологій виконання службово-бойових завдань. По-п'яте, це контрольна функція, що дозволяє порівнювати ідеальну модель військовослужбовця, яка формується в експертному середовищі, з актуальним рівнем розвитку знань, вмінь, навичок і особистих якостей конкретного військовослужбовця. По-шосте, це функція гуманістична, котра дає змогу найбільш повно розкривати задатки та здібності військовослужбовця як у ситуаціях, пов'язаних із несенням військової служби, так і поза нею.

Ключові слова: військова освіта, освіта протягом життя, освіта протягом військової кар'єри, правове забезпечення, військова служба, Збройні Сили України.

The purpose of this article is to determine the specifics of the legal support of education throughout a military career as a principle of training personnel for the Armed Forces of Ukraine.

The article substantiates that the improvement of the military education system is now due to the need to strengthen the defense capability of our state, including through the use of the latest methods and technologies for staffing the Armed Forces of Ukraine, taking into account the experience of the NATO member states. On the agenda is the question of depriving the rudiments of the Soviet system of military command, which still exist in the functioning of military formations. The need has been proven to form the personality of a new type of serviceman, which would combine high professionalism, responsibility for the assigned task, reasonable initiative and the ability to creatively relate to the service and combat tasks performed.

Attention is focused on the fact that the implementation of the principle of "education throughout a military career" in the national military education system makes it possible to level the gap between the conditions and needs of military service and the content of personnel education in the interests of the Armed Forces of Ukraine. Such a gap takes place even when the quality of education is fully ensured due to the rapid development of technologies and social conditions for performing combat missions.

The main functions of lifelong learning in the military education system are highlighted and characterized. Firstly, it is an adaptive function that allows you to constantly improve behavior skills in training and service conditions in order to ensure the greatest adequacy of the content of the assigned service and combat missions. Secondly, it is a function of reflection, which turns out to be in the servicemen's understanding of the prospects for their development and the problems that prevent these prospects from being realized. Thirdly, it is an axiological function that allows using the lifelong learning system as a means of assimilating the values inherent in Ukrainian society and military service. Fourthly, this is a cognitive function, within the framework of which there is a constant assimilation of new processes and technologies for performing service and combat tasks. Fifthly, this is a control function that allows you to compare the ideal model of a serviceman, formed in an expert environment, with the current level of development of knowledge, abilities, skills and personal qualities of a particular serviceman. Sixth, this is a humanistic function, which allows the most complete disclosure of the inclinations and abilities of a soldier both in situations related to the introduction of military service and outside it.

Key words: military education, education throughout life, education during a military career, legal support, military service, Armed Forces of Ukraine.

Постановка проблеми. Удосконалення системи військової освіти зумовлене нині потребою зміцнення обороноздатності нашої держави, у т. ч. за рахунок використання новітніх методів і технологій кадрового забезпечення Збройних Сил України з урахуванням досвіду держав-членів НАТО. На порядку денному стоїть питання щодо позбавлення рудиментів радянської системи військового управління, які, на жаль, ще мають місце у функціонуванні військових формувань, і формуванні особистості військовослужбовця нового типу, котрий би поєднував високий професіоналізм, відповідальність за доручену

справу, розумну ініціативність і можливість креативно ставитися до виконуваних службово-бойових завдань. Вказане потребує перегляду доцільності методів і форм підготовки кадрів для Збройних Сил України й у поєднанні з недостатньою дослідженістю цієї проблематики зумовлює актуальність обраної теми наукової статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з реалізацією у національній системі освіти принципу «освіти протягом життя», розглядали у своїх роботах М. Астахова [1, с. 29–30], В. Діуліна [2, с. 130–131], О. Кучмєєв [3, с. 228–230], Я. Палій [4, с. 112–116], О. Фатхутдінова

[5, с. 132–135] та інші автори. Питання удосконалення системи військової освіти протягом всього періоду військової служби були предметом наукових досліджень таких авторів, як Г. Артюшин [6, с. 26–42], Ю. Лісиченко [7, с. 432–435], В. Осюдо [8, с. 44–50], С. Полторак [9, с. 3–10] та ін. Проблематику північноатлантичної інтеграції в аспекті діяльності Збройних Сил України вивчали А. Бойков, В. Карелін, І. Коропатнік, Н. Христинченко, І. Шопіна [10], С. Жуков, Д. Хом'яков, Д. Шпенюв [11, с. 977–992], С. Стецюк [12, с. 270–274] та інші автори. Водночас правові аспекти принципу освіти протягом військової кар'єри ще не здобули належного теоретико-методологічного підґрунтя.

Метою написання статті є визначення особливостей правового забезпечення освіти впродовж військової кар'єри як принципу підготовки кадрів для Збройних Сил України.

Виклад основного матеріалу. Проблеми підвищення ефективності підготовки кадрів для Збройних Сил України останнім часом стають особливо актуальними. Стратегією воєнної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 25 березня 2021 р. № 121/2021, до пріоритетів реалізації державної політики у воєнній сфері, сфері оборони та військового будівництва віднесено зміцнення кадрового потенціалу Збройних Сил України та інших складових частин сил оборони, ефективне управління кар'єрним зростанням особового складу із забезпеченням професійного просування осіб за чітко визначеними, прозорими, справедливими критеріями, що ґрунтуються на знаннях, уміннях, цінностях, досвіді, доброчесності, а також дотримання гендерної рівності, формування нового стилю військового лідерства та трансформація професійної культури на основі євроатлантичних принципів; розвиток систем військової освіти та підготовки особового складу для сил оборони, запровадження освітньо-професійних програм підготовки офіцерського, сержантського та старшинського складу з використанням досвіду бойових дій, методики підготовки, принципів і стандартів НАТО [13]. Вказане потребує звернення до надбань не лише військової, а й загальної освіти, переосмислення здобутків і цінностей, вироблених людством для удосконалення навчання та соціалізації особистості, використання освітніх систем для поліпшення якості життя здобувачів освіти, їх адаптації не лише до умов професійної діяльності, а й до існування у швидко змінюваному сучасному світі.

У вирішенні питань реформування системи вищої військової освіти важливе значення як цінність і як цільовий орієнтир має безперервна освіта. Лісабонський саміт Ради Європи у березні 2000 р. прийняв «Меморандум освіти протягом життя» (*A Memorandum of Lifelong Learning*), у якому підкреслюється, що безперервна освіта повинна стати головною політичною програмою громадянського суспільства, соціальної єдності та зайнятості. Визначення безперервної освіти включає: отримання ступенів і дипломів у вільний час; професійні курси, в т. ч. з метою підвищення кваліфікації персоналу; освіта для дорослих; друга освіта тощо [14].

У сучасному суспільстві освіта виступає не лише як засіб соціалізації й умова становлення особистості професіонала, забезпечення якості та продуктивності його діяльності. За останні десятиліття відбулися значні зміни у змісті й організації навчання. Якщо кілька десятиліть тому найважливішим було засвоєння знань під час механічного передавання їх від вчителя до здобувача освіти, то у сучасному інформаційному суспільстві педагогічний процес перетворюється насамперед на оволодіння здо-

бувачами освіти навичками пошуку, аналізу, фільтрації інформації та забезпечення безпеки у поводженні з інформаційними ресурсами.

Отже, роль особистості здобувача освіти у навчальному процесі зростає, і на зміну суб'єкт-об'єктному підходу приходять суб'єкт-суб'єктний, якому притаманні вирішальна роль здобувача освіти та його відповідальність за результати навчання. Численні можливості, які надають різноманітні площадки засвоєння знань, системи формальної та неформальної освіти, дають змогу найбільш повно задовольнити потреби людини та громадянина у постійному зростанні вмінь і навичок, професійного розвитку.

Для системи військової освіти ці положення застосовуються із певними особливостями. Безумовно, ієрархічні відносини у системі військової освіти передбачають більш жорсткий порядок організації навчального процесу. Водночас сучасні тенденції реформування військової освіти дозволяють знаходити можливості органічного поєднання принципу навчання протягом життя й особливостей несення військової служби. Так, зокрема, напрями удосконалення публічного адміністрування підготовки кадрів із вищою військовою освітою для Збройних Сил України включають створення єдиної уніфікованої системи підготовки персоналу для сил оборони з урахуванням досвіду держав-членів НАТО, зокрема Vi-SCD 075-007 «Освіта і підготовка» [15; 16]; а також заощадження коштів державного бюджету з одночасним підвищенням рівня професіоналізму військових кадрів шляхом впровадження принципу «Освіта впродовж військової кар'єри», яка має передбачати сумування кредитів за рівнями підготовки L1–L5 із отриманням диплома магістра у разі успішного проходження всіх означених видів навчання. Передбачається, що військовослужбовець має розвинути свої професійні, комунікаційні, організаційні та інші компетенції не лише у системі формалізованої військової освіти, а й у процесі несення служби.

Висновки. Реалізація у національній системі військової освіти принципу «освіта протягом військової кар'єри» дозволяє нівелювати розрив між умовами та потребами військової служби та змістом освіти кадрів в інтересах Збройних Сил України, який має місце навіть за повного забезпечення якості освіти внаслідок швидкого розвитку технологій і соціальних умов виконання бойових завдань. Основними функціями безперервного навчання у системі військової освіти є, по-перше, адаптаційна, яка дозволяє постійно удосконалювати навички поведінки за умов навчання та несення служби з метою забезпечення найбільшої адекватності змісту поставлених службово-бойових завдань. По-друге, це функція рефлексії, що виявляється у розумінні військовослужбовцем перспектив свого розвитку і проблем, які заважають ці перспективи реалізовувати. По-третє, це аксіологічна функція, котра дозволяє використовувати систему навчання протягом життя як засіб засвоєння цінностей, притаманних українському суспільству і військовій службі. По-четверте, це когнітивна функція, у межах якої відбувається постійне засвоєння нових процесів і технологій виконання службово-бойових завдань. По-п'яте, це контрольна функція, що дозволяє порівнювати ідеальну модель військовослужбовця, котра формується в експертному середовищі, з актуальним рівнем розвитку знань, вмінь, навичок і особистих якостей конкретного військовослужбовця. По-шосте, це функція гуманістична, яка дає змогу найбільш повно розкривати задатки та здібності військовослужбовця як у ситуаціях, пов'язаних із несенням військової служби, так і поза нею.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астахова М. Культура безпеки життєдіяльності вчителя: освіта протягом життя. *Імідж сучасного педагога*. 2014. № 3. С. 29–30.
2. Діуліна В.В. Освіта протягом життя як чинник психічного благополуччя людини. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку*: матер. Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 26–27 листоп. 2020 р.). С. 130–131.

3. Кучмєєв О.О. Освіта протягом життя як елемент сталого розвитку суспільства. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції* : матер. Міжнар. наук.-метод. конф. (Суми, 29–30 травня 2020 р.). С. 228–230.
4. Палій Я. Освіта протягом життя як умова формування інноваційної особистості. *Дидаскал*. 2017. № 17. С. 112–116.
5. Фатхудінова О.В. Освіта протягом життя і правова самоосвіта та форми їх впливу на динаміку формування організаційної свідомості. *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія*. 2012. № 1. С. 132–135.
6. Артюшин Г. Соціогуманітарна складова безперервної професійної підготовки військових кадрів в Україні. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки*. 2019. № 19 (4). С. 26–42.
7. Лісніченко Ю.М. Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення фахових дисциплін на засадах компетентнісного підходу. *Молодий вчений*. 2016. Вип. 7 (34). С. 432–435.
8. Осьодло В.І., Вітченко А.О. Розвиток системи вищої військової освіти України в контексті сучасних трансформаційних змін. *Наука і оборона*. 2019. № 2. С. 44–50.
9. Полтораєк С.Т. Трансформація системи військової освіти України на шляху до досягнення стандартів НАТО. *Наука і оборона*. 2018. Вип. 2. С. 3–10.
10. Koropatnik I., Karelin V., Boikov A., Khrystynchenko N., Shopina I., Activities of the Ministry of Defense in Ukraine and Military Administration during the Special Period. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. Volume 23, Issue 1, 2020. URL: <https://www.abacademies.org/articles/Activities-of-the-ministry-of-defense-in-Ukraine-and-military-administration-during-the-special-period-1544-0044-23-1-451.pdf> (дата звернення 10.07.2021).
11. Khomiakov D., Khrystynchenko N., Shopina I., Zhukov S., Shpenov D. Cybersecurity: Legal and Organizational Support in Leading Countries, NATO and EU Standards. *Journal of Security & Sustainability Issues*. 2020/3/1. Vol. 9, Issue 3. P. 977–992. URL: <https://jssidoi.org/jssi/papers/papers/journal/36> (дата звернення 10.07.2021).
12. Стецюк С.П. Напрями оптимізації організаційної структури Міністерства оборони України відповідно до стандартів і принципів НАТО. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 270–274.
13. Стратегія воєнної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 25 березня 2021 р. № 121/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>.
14. Освіта протягом життя як чинник людського розвитку : Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/osvita-protyagom-zhittya-yak-chinnik-lyudskogo-rozvitku> (дата звернення 10.07.2021).
15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 р. «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення 10.07.2021).
16. Стандарт НАТО “Bi-SC Education And Individual Training Directive (E&ITD) 075-007 10. September 2015”. URL: https://www.coemed.org/files/Branches/DH/Files_01/Bi-SC_75-7_NEW.pdf (дата звернення 10.07.2021).